

Література:

1. Туманова О. А. Інвестиційна діяльність недержавних пенсійних фондів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. №2. С. 8–10.
2. Овчиннікова Т. В. Переваги та недоліки недержавних пенсійних фондів як інституційних інвесторів. URL: http://www.rusnauka.com/9_NND_2013/Economics/4_131702.doc.htm.
3. Змієнко М. О. Сутність недержавних пенсійних фондів як інституційних інвесторів. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2011. №30. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewFile/335/324>.
4. Кузнєцова А. Я., Гірченко Т. Д. Місце і роль недержавних пенсійних фондів на фондовому ринку України. *Вісник Української академії банківської справи НБУ*. 2009. №2 (27). С. 7–13.
5. Смоляр Ю. О., Терещенко Г. М. Особливості інвестиційної діяльності недержавних пенсійних фондів: зарубіжний досвід і вітчизняна практика. *Фінанси України*. 2008. №3. С. 43–51.
6. Коваль С.Л. Система державного соціального страхування: досвід України та Німеччини. *Світ фінансів*. 2018. №2 (55). С. 67–77.

Зубик Ірина Леонідівна

ст. гр. ФМЗ-11, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Шулюк Б.С.

ХАРАКТЕРИСТИКА ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ДЖЕРЕЛА ЇЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Економічні перспективи будь-якої країни залежать від трудових ресурсів, які формують національний ринок праці, тому в період наукомісткого та інноваційного виробництва знання набули першочергового значення, забезпечуючи конкурентну перевагу та фінансову вигоду. Заклади вищої освіти є платформами для підготовки кваліфікованих фахівців, а випускники – економічно очікуваним кадровим потенціалом із культурним, науковим та інноваційним рівнем. Нині вища освіта стала об'єктивною цінністю, на пріоритетах якої формується державна політика, що веде до прогресивних економічних та соціальних змін [2, с. 116].

В Україні за період 2010-2018 навчальних років спостерігається тенденція щодо зменшення кількості ВНЗ на 152 одиниці (з 813 до 661). За формою власності усі ВНЗ поділяються на заклади державної, комунальної та приватної власності. Найбільшу частку у структурі ВНЗ займають заклади державної і комунальної власності (більше 80 %). Державна служба статистики України не дає окремо поділу кількості ВНЗ державної і комунальної власності за роками. В динаміці аналізованих

років скоротилася кількість ВНЗ як державної і комунальної власності, так і приватної власності. Зокрема, ВНЗ державної і комунальної власності зменшилися на 104 одиниці (з 637 до 533), а приватної власності – на 48 одиниць (з 176 до 128).

Динаміка питомої ваги ВНЗ за період 2010-2018 н. р. зображає тенденцію щодо зростання частки ВНЗ державної і комунальної власності на 2,28 відсоткових пункти і відповідно – скорочення частки ВНЗ приватної форми власності.

У 2017/18 н. р. питома вага ВНЗ державної і комунальної форми власності становила 80,63 %, а ВНЗ приватної форми власності – 19,37 %. Серед усіх ВНЗ в Україні кількісна перевага надається ВНЗ I-II рівнів акредитації, питома вага яких становить 56,2 %, відповідно частка ВНЗ III-IV рівнів акредитації складає 43,8 % у 2017/18 н. р. Проте, якщо у 2010/11 н. р. кількість ВНЗ I-II рівнів акредитації була на 153 одиниці більше за кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації, то у 2017/18 н. р. кількісна різниця між ними скоротилася до 83, що вказує на скорочення значно більшими темпами кількості ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Як зазначає Панич О. «в Україні існує міф про надто велику кількість закладів вищої освіти в Україні. Очевидно, що він вигідний сильним вишам, які готові «проковтнути» слабших. Проте, ліквідація слабких в недалекій перспективі зачепить і сильних. В першу чергу це відобразиться на долі здобувачів наукових ступенів, для яких не буде робочих місць. Їх число буде природним чином скорочуватися і це, зрештою, призведе до занепаду наукових шкіл. На відміну від звичайних підприємств, закриття ВНЗ є соціально небезпечним. Воно викликає опір не лише через скорочення робочих місць, але й тому що призводить до знищення унікального академічного середовища, націленого на приріст знань і формування інтелектуального капіталу. Це соціальна травма не лише для колективу, але й для навколишнього суспільного оточення» [4].

Звичайно, що при скороченні кількості ВНЗ зменшується чисельність студентів, які в них навчаються. Загальна чисельність студентів ВНЗ у період 2010-2018 н. р. скоротилася на 879,6 тис. осіб (з 2418,1 тис. осіб у 2010/11 н. р. до 1538,5 тис. осіб у 2017/18 н. р.). При цьому за даний період студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації зменшилося на 142,8 тис. осіб, а студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації – на 736,7 тис. осіб. Так, при більш чисельному зменшенні кількості ВНЗ I-II рівнів акредитації, чисельність студентів скоротилася значно більше у ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

У таблиці 1 представлено динаміку кількості студентів ВНЗ в Україні за джерелами фінансування навчання в них у період 2010/11 – 2017/18 н. р.

**Динаміка кількості студентів ВНЗ України
за джерелами фінансування навчання у 2010-2018 н. р.***

Показники	2010/11	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	Приріст / зменшення
Кількість студентів, всього, тис. чол. в тому числі навчаються за рахунок коштів:	2418,1	1689,2	1605,2	1586,7	1538,5	- 879,6
державного бюджету	926,3	751,1	732,0	732,9	684,6	- 241,7
місцевих бюджетів	91,0	82,1	79,4	73,6	73,1	- 17,9
юридичних осіб	8,6	10,3	10,2	9,6	7,0	- 1,6
фізичних осіб	1392,0	845,6	783,5	770,5	773,7	- 618,3
Питома вага студентів, які навчаються за рахунок коштів:						
державного бюджету	38,3	44,5	45,6	46,2	44,5	6,2
місцевих бюджетів	3,8	4,9	4,9	4,6	4,7	0,9
юридичних осіб	0,4	0,6	0,6	0,6	0,5	0,1
фізичних осіб	57,5	50,0	48,9	48,6	50,3	- 7,2

* складено автором [1]

Таким чином, чисельність студентів ВНЗ в Україні, фінансування навчання яких здійснювалося за рахунок коштів державного бюджету зменшилася на 241,7 тис. осіб (з 926,3 тис. осіб до 684,6 тис. осіб). Питома вага студентів, які навчаються за рахунок коштів державного бюджету становить 44,5 % у 2017/18 н.р. і дана частка зросла на 6,2 відсоткових пункти у порівнянні з 2010/11 н. р.

Проте, найбільшу частку студентів ВНЗ займають студенти, навчання яких здійснюється за рахунок коштів фізичних осіб. Їх частка у структурі усіх джерел фінансування ВНЗ у 2017 р. становила 50,3 %, що є на 7,2 відсоткових пункти менше, ніж у 2010/11 н. р. Чисельний показник студентів ВНЗ, джерелом фінансування яких є кошти фізичних осіб скоротився на 618,3 тис. осіб (з 1392 тис. осіб до 773,7 тис. осіб).

Іншими джерелами фінансування закладів вищої освіти є кошти місцевих бюджетів та юридичних осіб. Так, чисельність студентів ВНЗ, які навчаються за рахунок коштів місцевих бюджетів за період 2010-2018 н. р. скоротилася на 17,9 тис. осіб (з 91 тис. осіб до 73,1 тис. осіб), а студентів, які навчаються за рахунок коштів юридичних осіб – на 1,6 тис. осіб (з 8,6 тис. осіб до 7 тис. осіб). Хоча питома вага студентів, фінансування навчання яких здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів і юридичних осіб за даний період зросла на 0,9 % та 0,1 % відповідно.

Динаміка частки студентів ВНЗ за рівнями акредитації на 10 тис. населення в Україні у період 2010-2018 н.р. вказує на зростання і значну перевагу питомої ваги студентів, які навчаються у ВНЗ III-IV рівнів акредитації, розрахованих на 10 тис. населення в Україні, а саме цей показник становить 86,5 % у 2017 р. та зріс у порівнянні з 2010 р. на 1,05 %. Це означає, що на кожні 10 тис. населення в Україні 8650 тис. чол. мають вищу освіту (ВНЗ III-IV рівнів акредитації).

Ефективне задоволення потреб суспільства у вищій освіті вимагає значних фінансових ресурсів, тому кожна держава прагне визначити власну стратегію та сценарій фінансування вищих навчальних закладів. У таблиці 2 представлено динаміку та структуру витрат на вищу освіту в Україні за джерелами її фінансування.

Таблиця 2

Динаміка та структура витрат на вищу освіту в Україні за джерелами фінансування у 2015-2018 рр.*

<i>Показники</i>	<i>2015 р.</i>	<i>2016 р.</i>	<i>2017 р.</i>	<i>2018 р.</i>	<i>Приріст / зменшення</i>
<i>Витрати на вищу освіту, (в млн. грн.) всього, в тому числі за рахунок коштів:</i>	45631,7	42533,9	49338,9	52866,1	7234,4
державного бюджету	30158,6	28491,3	31056,4	35339,6	5181
місцевих бюджетів	2967,6	2815,9	3029,7	3364,2	396,6
приватних фірм, корпорацій	0,43	0,53	0,52	0,57	0,14
домогосподарств	12505,1	11226,2	15252,3	14161,7	1656,6
<i>Питома вага витрат на вищу освіту (%), всього, в тому числі за рахунок коштів:</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	–
державного бюджету	66,11	67,03	62,98	66,81	0,80
місцевих бюджетів	6,49	6,61	6,12	6,36	0,13
приватних фірм, корпорацій	0,94	1,24	1,05	1,07	0,13
домогосподарств	27,4	26,40	30,93	26,82	- 0,58

** складено автором [3]*

Загалом, обсяг фінансування вищої освіти в Україні у період 2015–2018 рр. зріс на 7234,4 млн. грн. або з 45631,7 млн. грн. до 52866,1 млн. грн. Джерелами фінансування вищої освіти є: кошти державного і місцевих бюджетів, приватних фірм чи корпорацій (юридичних осіб) та фізичних осіб (домогосподарств).

Найбільшим джерелом фінансування вищої освіти є кошти державного бюджету, їх питома вага у структурі усіх джерел фінансування становить 66,91% у 2018 р. Динаміка абсолютних показників видатків державного бюджету на вищу освіту вказує на зростаючі значення з 30158,6 млн. грн. до 35339,6 млн. грн., або на 5181 млн. грн.

Наступним за обсягом джерелом фінансування вищої освіти є кошти фізичних осіб, їх питома вага у структурі усіх витрат на ВНЗ складає 26,82% або 14161,7 млн. грн. у 2018 р. Зростання обсягу фінансування фізичними особами вищої освіти у період 2015-2018 рр. становить 1656,6 млн. грн. (з 12505,1 млн. грн. до 14161,7 млн. грн.).

Питома вага видатків місцевих бюджетів на вищу освіту у 2018 р. становила 6,3 %, що в абсолютному значенні складало 3364,2 млн. грн., зростання цього показника за період 2015-2018 рр. відбулося на 396,6 млн. грн.

Найменшу частку у структурі фінансування вищої освіти займають кошти юридичних осіб (1,07 %), що становить 0,57 млн. грн.

Таким чином, здійснивши аналіз джерел фінансування вищої освіти в Україні, можна зробити висновок, що найбільшими з них є кошти державного бюджету та кошти фізичних осіб, хоча і відмічається негативна тенденція щодо зниження обсягу їх фінансування. Зазначене передбачає необхідність пошуку додаткових джерел фінансування вищої освіти зважаючи на потребу у підготовці високопрофесійних кадрів для вітчизняної економіки.

Література:

1. Вища освіта в Україні у 2018 році. Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ: 2019. 298 с.
2. Кладченко М. Фінансове забезпечення вищих навчальних закладів: досвід Швейцарії і Великобританії. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. №4. С. 116–129.
3. Національні рахунки освіти України у 2017 р.: Статистичний збірник. Державна служба статистики України. Київ: 2018. 105 с.
4. Панич О. Реформа фінансування вищої освіти: на що слід звернути увагу. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1068-reforma-finansuvannya-vishchoji-osviti-na-shcho-slid-zvernuti-uvagu>

Кизима Юлія Василівна

ст. гр. Ф-42, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Савчук С. В.

ВИДАТКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСВІТУ: ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

В умовах здійснення в Україні бюджетної реформи проблема оптимізації видатків місцевих бюджетів є надзвичайно актуальною, вирішення якої відіграє визначальну роль у забезпеченні ефективного соціально-економічного розвитку територій, а також у задоволенні